

із застосуванням насильства, та їх імплементація у вітчизняне законодавство. Встановлено, що, зазвичай, такі діяння зустрічаються в контексті протидії тим діянням, що знаходяться у фокусі кримінально-правової політики ЄС і постійно наводяться у численних директивах та регламентах. Базовою тенденцією кримінально-правової політики України на найближчому етапі є впровадження законодавства ЄС, в тому числі і щодо діянь, що вчиняються із застосуванням насильства.

Ключові слова: законодавство ЄС, кримінально-правова політика, насильство, сексуальна експлуатація дітей та дитяча порнографія, захист журналістів, вбивство, тяжке тілесне ушкодження, зґвалтування, незаконних обіг зброї та боєприпасів.

Kozych I.V. Directions of criminal law policy in the field of combating criminal offenses committed with the use of violence.

In the article, the author pays attention to the study of the main trends of the legislation of the European Union regarding the prevention of crimes that begin with the use of violence, and their implementation in domestic legislation. It has been established that usually such actions take place in the context of counteracting those actions that are at the center of the EU's criminal law policy and are constantly cited in numerous directives and regulations. The «serious crime» group includes criminal offenses in which the upper limit of punishment is at least 3 years of custodial sentence or detention order. The main direction of Ukraine's criminal law policy in the nearest future is the implementation of EU legislation, including regarding acts committed with the use of violence.

Keywords: EU legislation, criminal law policy, violence, sexual exploitation of children and child pornography, protection of journalists, murder, grievous bodily harm, rape, illegal trafficking of weapons and ammunition.

Ломага Ю.Т.

КВАЛІФІКАЦІЯ УМИСНИХ ВБИВСТВ ПРИ КОНКУРЕНЦІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ НОРМ

УДК 343.21

Постановка проблеми. Чинний Кримінальний кодекс України (далі КК України) містить низку норм, які закріплюють відповідальність за окремі різновиди умисних вбивств. Такий стан нормативної регламентації кримінальної відповідальності за умисне заподіяння смерті іншій людині дає підстави вченим навіть виокремлювати асоціацію норм про умисне вбивство, демонструючи при цьому систему відповідних заборонних норм,

елементами якої виступають функціонально пов'язані між собою генеральна (основна) та одна чи декілька варіантних щодо неї норм, або ж декілька варіантних норм, що цілісно забезпечують диференційовану охорону спільного безпосереднього (основного чи додаткового у складі складного) об'єкта від посягань, які характеризуються спільними визначальними ознаками, залежно від ступеня їх суспільної небезпеки [6]. Асоціацію норм про вбивство складають норми, відображені у ст. ст. 115-118 КК України та статтях інших розділів КК України, які передбачають відповідальність за «посягання на життя» та інші форми умисного спричинення смерті потерпілій особі. Теорія кримінального права зустрічається із проблемами вже із визначенням складових цієї асоціації, не говорячи вже про зміст зв'язків між нормами, які її складають. Судова практика часом виробляє дуже спірні положення, які стосуються потреби кваліфікації умисних вбивств за сукупністю. Так, наприклад, у п.12 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я» №2 від 07.02.2003 року судам рекомендовано умисне вбивство осіб, передбачене у ст. ст. 112, 348, 379,400, ч.4 ст. 404, ст. 443 КК за наявності обтяжуючих обставин, передбачених ч.2 ст. 115 КК України, додатково кваліфікувати за відповідними пунктами цієї статті [3]. Здається, що урахування на практиці такої рекомендації суперечитиме положенню ст. 61 Конституції України про те, що ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення.

Враховуючи асоціативність відповідної системи норм, видається, що характер зв'язків між цими нормами може викликати у випадку вчинення відповідного кримінального правопорушення таку нетипову ситуацію правозастосування як конкуренція кримінально-правових норм.

Опис можливих випадків конкуренції кримінально-правових норм про умисне вбивство, характеристика цього поняття та його видів, окреслення правил її подолання і є метою цієї статті.

Стан дослідження. Проблеми конкуренції кримінально-правових норм не можна віднести до питань, які остаточно вирішено

у теорії кримінального права. Ці питання висвітлювались у роботах Л.В. Іногамової-Хегай, М.Й. Коржанського, О.М. Кричківського, В.М. Кудрявцева, Б.А. Курінова, О.К. Маріна, В.О. Навроцького, І.З. Сень, С.А. Тарарухіна та інших вчених. При цьому до сих під не досягнуто консенсусу з приводу того, що конкурує: норми чи положення закону і які ці норми; які є види конкуренції, чим вони відрізняється та як долати той чи інший вид конкуренції. Щодо умисних вбивств, то питання конкуренції норм, які передбачають відповідальність за їх різновиди піднімалися практично всіма вченими, які розглядали кримінально-правові проблеми відповідальності за різні види умисного заподіяння смерті іншій особі. Певні підходи відображено у роботах С.Д. Бережного, Н.М. Плисюк, І.С. Семенюк, О.С. Сотули, Н.Є. Маковецької, П.П. Черепія. Однак комплексного дослідження проблеми кваліфікації умисного вбивства при конкуренції кримінально-правових норм, проведено не було.

Виклад основного матеріалу. Основним питанням, яке повинно бути вирішене при розгляді проблеми кваліфікації умисних вбивств при конкуренції кримінально-правових норм, це питання наявності чи відсутності сукупності кримінальних правопорушень. Спрощуючи, можна стверджувати, що у випадку, коли вчинене підпадає одночасно під дію декількох кримінально-правових норм кваліфікація можлива за всіма цим нормами – сукупність кримінальних правопорушень; або за однією з цих норм – у результаті подолання конкуренції кримінально-правових норм. Коли у цьому разі ми говоримо про сукупність кримінальних правопорушень, йдеться про той її вид, який у науці кримінального права прийнято називати ідеальною сукупністю.

Саме із наявністю випадків ідеальної сукупності кримінальних правопорушень у теорії кримінального права розглядаються проблеми співвідношення цієї форми множинності із суміжними поняттями, які відображають подібні до сукупності кримінальних правопорушень явища: конкуренцією кримінально-правових норм та складним кримінальним правопорушенням. Іншими словами, є підстави стверджувати, що всі випадки наявності у одному суспільно небезпечному діяння ознак, принаймні, двох

складів кримінальних правопорушень, закріплених у двох або більше кримінально-правових нормах, можна дихотомічно поділити на два випадки: ідеальна сукупність кримінальних правопорушень та конкуренція кримінально-правових норм.

Конкуренція кримінально-правових норм досить складне та нетипове явище у правозастосуванні, однак доволі часто зустрічається у практиці протидії кримінальним правопорушенням. Як і при ідеальній сукупності особа вчиняє лише одне діяння (можливо навіть складне, яке містить у собі декілька актів поведінки) і фактичні ознаки цього діяння підпадають під юридичні ознаки декількох складів кримінальних правопорушень. Це ознаки, за якими конкуренція кримінально-правових норм та ідеальна сукупність кримінальних правопорушень співпадають. У спеціальній літературі цілком обґрунтовано відзначається, що відрізняються вони за такими ознаками:

1) при сукупності особа вчиняє два або більше самостійних кримінальних правопорушення, а при конкуренції – кримінальне правопорушення лише одне, яке підпадає під дію двох або більше кримінально-правових норм;

2) склади кримінальних правопорушень, які передбачені конкуруючими нормами, не є самостійними, а функціонально взаємопов'язані між собою або родо-видовим співвідношенням або співвідношенням частини і цілого;

3) у результаті правозастосування у випадку сукупності кримінальних правопорушень застосуванню підлягають, принаймні, дві кримінально-правові норми; у випадку конкуренції застосовується лише одна кримінально-правова норма, яка із найбільшою повнотою передбачає ознаки вчиненого діяння [2, с.67-72].

Щодо поняття конкуренції кримінально-правових норм, то історично складалося так, що деякі науковці ще на початку ХХ століття розглядали певні аспекти конкуренції норм, однак прямо не вказували на існування таких ситуацій правозастосування. Так, Таганцев М.С. у своїх працях вказував, що відношення закону до норми, за посягання на яку він погрожує покаранням, троїсте: 1) окремі норми права відповідає окрема стаття закону; 2) одна норма відповідає багатьом статтям; 3) порушення декіль-

кох норм утворює одне злочинне діяння [4, с. 116]. У сучасній українській кримінально-правовій науці під конкуренцією кримінально-правових норм розуміють випадки, коли у вчиненому діянні містяться ознаки елементів складів злочинів, що передбачені декількома (двома або більше) кримінально-правовими нормами, що не суперечать, а частково співпадають як за обсягом, так і за змістом, кожна з яких претендує на застосування під час кваліфікації скоєного суб'єктом злочину [5, с.92]. За іншим визначенням, конкуренція кримінально-правових норм – це зумовлена наявністю у кримінальному законодавстві принаймні двох кримінально-правових норм, спрямованих на врегулювання одного питання, нетипова ситуація в правозастосуванні, коли при кримінально-правовій оцінці одного суспільно-небезпечного діяння на застосування претендують дві (або більше) функціонально пов'язані чинні кримінально-правові норми [2, с.54].

Екстраполюючи надбання кримінально-правової доктрини на потреби нашого дослідження, незважаючи на деякі відмінності наведених визначень, конкуренція кримінально-правових норм при кваліфікації умисних вбивств має місце коли: 1) особа вчинила умисне вбивство одного потерпілого, тобто одне вбивство; 2) за ознаками фактичного складу вчиненого діяння, поведінка винної особи підпадає під ознаки декількох, двох або більше юридичних складів вбивств, передбачених у декількох кримінально-правових нормах; 3) ці норми перебувають між собою у такому логіко-юридичному зв'язку, який виключає їх одночасне застосування до конкретного випадку та обумовлює потребу застосування лише однієї з них.

У доктрині кримінального права залежно від характеру взаємозв'язку між нормами виділяють три основних види конкуренції кримінально-правових норм: 1) загальної та спеціальної норм; 2) частини і цілого; 3) кількох спеціальних норм між собою.

Конкуренція загальної та спеціальної норм належить до найбільш поширених й у теорії, й на практиці видів конкуренції кримінально-правових норм і має місце тоді, коли вчинене діяння підпадає під ознаки декількох норм, одна з яких – загальна – визначає певні діяння як кримінальні правопорушення, а інша спе-

ціальна – виділяє з цього кола певні діяння як самостійні правопорушення, спеціалізує кримінально-правові заборони, вміщені у загальні нормі. Практично вся навчальна література ілюструє цей вид конкуренції саме за допомогою норм про вбивства. І дійсно, прикладом такої конкуренції норм є співвідношення норми, передбаченої ч.1 ст. 115 КК України, яка містить ознаки основного складу умисного вбивства, загальну заборону умисно заподіювати іншій особі смерть (загальна норма) та норми, передбаченої, наприклад, ст. 112 КК України, в якій встановлено відповідальність за посягання на життя державного чи громадського діяча, вчинене у зв'язку із їх державною чи громадською діяльністю. При цьому спеціальна норма повинна містити у собі всі ознаки складу кримінального правопорушення, передбаченого у загальній нормі, а також одну або декілька додаткових ознак, які якраз і «спеціалізують» цю норму. У наведеному прикладі такими ознаками виступають спеціальний статус потерпілого та мотив посягання на життя. Правило подолання цього виду конкуренції кримінально-правових норм відоме здавна і полягає у тому, що *lex specialis derogat legi generalis* – пріоритет у застосуванні має спеціальна норма. Іншими словами, якщо у вчиненому особою діянні містяться одночасно ознаки кримінальних правопорушень, передбачених ч.1 ст. 115 та ст. 112 КК України, кваліфікуємо вчинене лише за ст. 112 КК України.

У співвідношенні конкуренції загальної та спеціальної норми можуть перебувати всі норми, які передбачають відповідальність за умисне вбивство, що передбачені ч. 2 ст. 115, ст. ст. 116-118 КК України та норми про умисне посягання на життя людини, розташовані у інших, крім II-го, розділах Особливої частини КК України (ст. ст. 112, 348, 348-1, 379, 400, 443 КК України).

Більш складні й у теоретичному, й у практичному плані стосовно вбивства, прояви має конкуренція частини і цілого. Складність цього виду конкуренції полягає у тому, що за своєю правовою природою вбивство, як посягання на найцінніший об'єкт не повинно охоплюватися нормою, що щось більш цінне, а завжди знаходити самосійне відображення у формулі кваліфікації. Однак, конструкції деяких кримінально-правових норм, відображе-

них у статтях Особливої частини КК України дають підстави для твердження про можливість виникнення такого виду конкуренції.

Відповідно до положень доктрини кримінального права конкуренція частини і цілого має місце у випадках, коли ознаки вчиненого діяння охоплюються складеним кримінальним правопорушенням (або складом із прохідними наслідками), а отже відразу трьома кримінально-правовими нормами: нормою про ціле – яка містить склад складеного кримінального правопорушення (склад кримінального правопорушення із похідним наслідками) і двома іншими кримінально-правовими нормами про частини – які містять складові частини складеного одиничного складу кримінального правопорушення. Найбільш поширеною ілюстрацією цього вид конкуренції є співвідношення таких кримінально-правових норм: ч.2 ст. 121 КК України – умисне тяжке тілесне ушкодження, що спричинило смерть потерпілого (норма про ціле) та ч.1 ст. 121 – умисне тяжке тілесне ушкодження (норма про частину №1) та ч.1 ст. 119 – вбивство через необережність (норма про частину №2). Застосуванню у даному випадку підлягає норма про ціле, та стаття Особливої частини КК України, яка передбачає відповідальність за складене кримінальне правопорушення або кримінальне правопорушення із похідним наслідками. І якщо встановити зміст складових частин складеного складу кримінального правопорушення можна без особливих зусиль, як у наведеному прикладі, тоді проблем із кримінально-правовою оцінкою вчиненого посягання не виникає – вчинене кримінальне правопорушення кваліфікується за однією статтею Особливої частини КК України, яка передбачає відповідальність за вчинене в цілому.

Проте наведений приклад, хоч і стосується вбивства, але лише через необережність. Прикладами конкуренції частини і цілого із умисним вбивством можуть стати конструкції, передбачені у ч. 5 ст. 404 та ч.2 ст. 438 КК України. В обидвох цих складах кримінальних правопорушень законодавець використовує конструкцію «дії, передбачені ... цієї статті» + «пов'язані/поєднані із умисним вбивством». Іншими словами у якості кваліфікуючої ознаки у складі «Опору начальникові або примушуванні його до порушення службових обов'язків» (ст. 404 КК) та «Порушення

законів та звичаїв війни» (ст. 438 КК) законодавець використовує не обставину, що характеризує якийсь елемент складу кримінального правопорушення, а кримінальне правопорушення цілком – весь склад, передбачений як мінімум ч.1 ст. 115 КК України. Частинами при цьому виступають норма про основний склад відповідного кримінального правопорушення та норма, в якій відображений склад умисного вбивства.

Ситуація ускладнюється, якщо ознаки складеного складу кримінального правопорушення сформульовано із використанням ознак, зміст яких визначається у конкретному випадку правозастосування із урахуванням всіх обставин кримінального провадження, так званих оцінних (можна зустріти термін – оціночних) ознак, або із використанням термінології, яка не дає можливості однозначно встановити вид вини у ставленні до наслідків кримінального правопорушення.

Прикладом останньої проблеми є формулювання ч.3 ст. 265 КК України: «Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені повторно ... або якщо вони спричинили загибель людей...». Зазвичай таке формулювання у тесті диспозиції статті Особливої частини КК свідчить про необережне ставлення до наслідків. Однак саме у цій статті такий висновок можна піддати сумніву у зв'язку із тим, що ч.2 цієї ж статті передбачає як кваліфікуючу ознаку – мету спричинення загибелі людей, зокрема [1, с.115]. Тобто виключати хоча б непрямого умислу щодо наслідків, визначених у ч.3 ст. 265 КК України у виді загибелі людей не можна. Та й санкція цієї норми достатньо висока, передбачає позбавлення волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років, що є вищою санкцією від ч.1 ст. 115 КК України. Таким чином, якщо допустити умисне ставлення до наслідків у виді смерті особи у результаті незаконного поводження з радіоактивними матеріалами, тоді норма, передбачена у ч.3 ст. 265 буде нормою про ціле і застосування норми частини (ч.1 ст. 115 КК України) за сукупністю неможливе, оскільки має місце конкуренція частини і цілого.

Не зовсім звичною за конструкцією є ст. 442 КК України «Геноцид», в складі якого умисне позбавлення життя іншої людини наведено як альтернативна форма відповідного кримінального

правопорушення нарівні із заподіянням тяжких тілесних ушкоджень, створенням відповідних життєвих умов та насильницькою передачею дітей з однієї групи в іншу. Враховуючи, що це кримінальне правопорушення належить до так званих міжнародних злочинів, специфіка конструювання його складу допускається та не викликає особливого подиву. В контексті нашого дослідження відзначимо, що умисне вбивство під час вчинення геноциду не потребуватиме додаткової кваліфікації за ст. 115 КК України, оскільки у разі, якщо геноцид виявився тільки через умисне вбивство, тоді ми розглядатимемо ст. 442 як таку, що містить спеціальну норму за ознаками мети вчинення; якщо ж умисне вбивство було не єдиним проявом геноциду, ст. 442 міститиме норму ціле. В обидвох випадках пріоритет у застосуванні надаватиметься нормі, визначеній у ст. 442 КК України.

Ще одним видом конкуренції кримінально-правових норм, яка зустрічається при кваліфікації умисних вбивств, є конкуренція кількох спеціальних норм між собою. Такий вид конкуренції має місце у випадку, коли з однієї загальної норми законодавець виділяє декілька норм спеціальних і вчинене підпадає під ознаки кримінальних правопорушеннях, закріплених у цих, принаймні, трьох нормах: однієї загальної та декількох спеціальних. При цьому застосуванню підлягатиме, як відомо, якась одна зі спеціальних норм. Тому й конкуренція виникає вже між ними – спеціальними нормами між собою. Цей вид конкуренції кримінально-правових норм має три різновиди:

1) конкуренція спеціальних норм, які містять кваліфікований та особливо кваліфікований склад кримінального правопорушення. Інколи такі спеціальні норми містяться у різних статтях Особливої частини КК: наприклад, умисне вбивство працівника правоохоронного органу у зв'язку із його діяльністю з охорони громадського порядку одночасно підпадає під дію норм, передбачених п.8) ч.2 ст. 115 та ст. 348 КК України. У такому разі застосуванню підлягатиме норма, яка містить більш кваліфікований склад кримінального правопорушення (у наведених прикладах: ч.3 ст. 185 та ст. 348 КК України);

2) конкуренція спеціальних норм, які містять привілейований та ще більш привілейований склад кримінальних правопорушень. Такий підвид конкуренції можна проілюструвати співвідношенням норм, передбачених ст. 116 та 118 КК України, під дію яких підпадає вчинення умисного убивства у стані сильного душевного хвилювання при перевищенні меж необхідної оборони за умови відсутності обставин, викладених у ч.4 ст. 36 КК України. Застосуванню підлягатиме норма про більш привілейований склад кримінального правопорушення (у цьому випадку передбачене ст. 118 КК України);

3) конкуренція спеціальних норм, одна з яких містить кваліфікований склад кримінального правопорушення, а друга – привілейований. Так, наприклад, у випадку вчинення умисного вбивства у стані сильного душевного хвилювання жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності, вчинене особою підпадає під ознаки ст. 116 (містить привілейований склад умисного вбивства) та п.2 ч.2 ст. 115 КК України (містить кваліфікований склад умисного вбивства). Враховуючи визначений у ст. 62 Конституції України принцип «Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь», застосуванню підлягає норма, яка містить привілейований склад кримінального правопорушення. У наведеному прикладі, передбачена ст. 116 КК України

Висновок. Підсумовуючи викладене, відзначимо, що розв'язання ситуацій конкуренції кримінально-правових норм при кваліфікації умисного вбивства не залежно від виду такої конкуренції тягне за собою застосування лише однієї статті Особливої частини КК України, оскільки вчинене лише одне кримінальне правопорушення. При кваліфікації умисного вбивства правозастосовний орган може зустрітися із типовими видами конкуренції кримінально-правових норм: загальної та спеціальної норми, частини та цілого; кількох спеціальних норм між собою, а також із ускладненими ситуаціями, які обумовлені особливостями конструкції диспозиції кримінально-правових норм. У бідь якому разі варто підкреслити, що ідеальна сукупності кримінальних правопорушень, передбачених конкуруючими кримінально-правовими нормами бути не може. Тому практику судів, які допуска-

ють таку сукупність варто визначити як необґрунтовану та не поширювати при кримінально-правовій оцінці умисних посягань на життя іншої людини.

1. Книженко О.О., Книженко С.О. Незаконне поводження з радіоактивними матеріалами: розслідування та притягнення до кримінальної відповідальності. *Юридичний бюлетень*. 2020. Випуск 15. С.112-121.
2. Марін О.К. Конкуренція кримінально-правових норм. Дис. ...к.ю.н., Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2002. 226 с.
3. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи. *Постанова Пленуму Верховного Суду України №2 від 07.02.2003 року*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03#Text>
4. Таганцев Н.С. *Русское уголовное право*. В 2 т. Тула : Автограф, 2001. Т. 2. 688 с.
5. Ус О. Конкуренція кримінально-правових норм під час кваліфікації злочину. *Национальный юридический журнал: теория и практика*. №3. 2019. С.89-94 URL: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/89-94_5.pdf
6. Яремко Г.З. Асоціації норм про вбивство в кримінальному законі України: законодавча доцільність чи недолугість? *Часопис Академії адвокатури України*. 2012. № 3. URL: <http://e-pub.aau.edu.ua/index.php/chasopys/article/viewFile/290/311>

Ломага Ю.Т. Кваліфікація умисних вбивств при конкуренції кримінально-правових норм.

Враховуючи асоціативність відповідної системи норм, видається, що характер зв'язків між цими нормами може викликати у випадку вчинення відповідного кримінального правопорушення таку нетипову ситуацію правозастосування як конкуренція кримінально-правових норм. Екстраполюючи надбання кримінально-правової доктрини на потреби нашого дослідження, незважаючи на деякі відмінності наведених визначень, конкуренція кримінально-правових норм при кваліфікації умисних вбивств має місце коли: 1) особа вчинила умисне вбивство одного потерпілого, тобто одне вбивство; 2) за ознаками фактичного складу вчиненого діяння, поведінка винної особи підпадає під ознаки декількох, двох або більше юридичних складів вбивств, передбачених у декількох кримінально-правових нормах; 3) ці норми перебувають між собою у такому логіко-юридичному зв'язку, який виключає їх одночасне застосування до конкретного випадку та обумовлює потребу застосування лише однієї з них. У доктрині кримінального права залежно від характеру взаємозв'язку між нормами виділяють три основних види конкуренції кримінально-правових норм: 1) загальної та

спеціальної норм; 2) частини і цілого; 3) кількох спеціальних норм між собою. Розв'язання ситуації конкуренції кримінально-правових норм при кваліфікації умисного вбивства не залежно від виду такої конкуренції тягне за собою застосування лише однієї статті Особливої частини КК України, оскільки вчинене лише одне кримінальне правопорушення. При кваліфікації умисного вбивства правозастосовний орган може зустрітися із типовими видами конкуренції кримінально-правових норм: загальної та спеціальної норми, частини та цілого; кількох спеціальних норм між собою, а також із ускладненими ситуаціями, які обумовлені особливостями конструкції диспозиції кримінально-правових норм. У бідь якому разі варто підкреслити, що ідеальна сукупності кримінальних правопорушень, передбачених конкуруючими кримінально-правовими нормами бути не може. Тому практику судів, які допускають таку сукупність варто визначити як необґрунтовану та не поширювати при кримінально-правовій оцінці умисних посягань на життя іншої людини.

Ключові слова: вбивство; спеціальна норма, кваліфікація, частина і ціле, сукупність кримінальних правопорушень.

Lomaga Y.T. Qualification of intentional murders in the competition of criminal law norms.

Taking into account the associative nature of the relevant system of norms, it seems that the nature of the connections between these norms can cause, in the event of the corresponding criminal offense, such an atypical situation of law enforcement as the competition of criminal legal norms. Extrapolating the acquisition of the criminal legal doctrine to the needs of our research, despite some differences in the given definitions, the competition of criminal legal norms in the qualification of intentional murders occurs when: 1) a person committed the intentional murder of one victim, that is, one murder; 2) according to the signs of the actual composition of the committed act, the behavior of the guilty person falls under the signs of several, two or more legal compositions of murder, provided for in several criminal law norms; 3) these norms are in such a logical and legal relationship that excludes their simultaneous application to a specific case and determines the need to apply only one of them. In the doctrine of criminal law, depending on the nature of the relationship between norms, three main types of competition of criminal law norms are distinguished: 1) general and special norms; 2) part and whole; 3) several special norms among themselves. The resolution of situations of competition of criminal law norms when qualifying intentional murder, regardless of the type of such competition, entails the application of only one article of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine, since only one criminal offense has been committed. When qualifying intentional murder, the law enforcement body may encounter typical types of competition of criminal law norms: general and special norms, part and whole; several special norms among themselves, as well as with complicated situations, which are due to the peculiarities of the construction of the disposition of criminal law norms. In any case, it should be emphasized that there cannot be an ideal set of criminal offenses provided for by competing criminal law norms. Therefore, the practice of courts that allow such a

combination should be defined as unfounded and should not be applied to the criminal law assessment of intentional attacks on another person's life.

Keywords: murder; special norm, qualification, part and whole, set of criminal offenses.

Різник О.Р.

ОЗНАКИ, ЯКІ КВАЛІФІКУЮТЬ СКЛАДИ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ПОВ'ЯЗАНІ З НЕЗАКОННИМ ПОЗБАВЛЕННЯМ ВОЛІ: ПОНЯТТЯ ТА СИСТЕМА

УДК 343.43

Постановка проблеми. Невід'ємним правом кожної людини є право на свободу, складовою якого є воля людини. Це право гарантується та охороняється кожною сучасною демократичною державою. Згідно з ст. 3 Загальної декларації прав людини 1948 року кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Таке право закріплене у ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та п. 1 ст. 9 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 року. В Україні це право закріплене статтею 29 Конституції України.

Кримінально-правова протидія злочинам, що пов'язані із незаконним позбавленням волі, забезпечується низкою кримінально-правових норм. Першочергово, йдеться про норми розділу III «Злочини проти волі, честі та гідності особи» Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК України). Окрім цього, склади злочинів, що пов'язані із незаконним позбавленням волі, передбачені також і у інших розділах Особливої частини КК України. Зокрема: ст. 349 «Захоплення представника влади або працівника правоохоронного органу як заручника»; ст. 349-1 «Захоплення журналіста як заручника»; ст. 371 «Завідомо незаконні затримання, привід, домашній арешт або тримання під вартою»; ст. 444 «Злочини проти осіб та установ, що мають міжнародний захист».

Практично кожна із наведених статей Особливої частини складається із декількох частин. Друга і наступні частини статті